Jüdische Pester Zeitung.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
צווייאמאל וואכענטליך
אונד קאסטעט פיר
עסטעררייך-אונגארן
גאנציעהריג 8 גולדען ע. וו.
האלביעהריג 4 " "
פירטעל-" 2 " "
פירס אויסלאנד
גאנציעהריג 9 גולדען עסט. וועהר.
האלביעהריג 4 " 50 קרייצער
פירטעל-" 2 " 25 "
אננאָנצען
אונד זאָנסטיגע פריוואט-אנצייגען
ווערדען מיט 10 קר. פער 6 שפאל-
טיגע פעטיט-צייליע בערעכנעט.

יידישע
פעסטער צייטונג
(מאנטאג-אויסגאבע)

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערען
אונד דער פרענומעראציאָנס-טערמין
בעגיננט מיט דעם טאגע דעס
ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאָן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
רעטטיגגאססע נ' 7.
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראַ-
ציאָנסגעלדער צו זענדען בעליעבט.
פרענומעראנטענזאמלער
ערהאלטען 10% ראבאטט.

Pest, den 6. Juli 1874. | פעסט, כ' תמוז ה'ת'ר'ל'ד'. | זעכסטער יאהרגאנג, Nr. 52

דאס ראבבינאטס-סעמינאריום.

1) דיא צייטונגס-שטיממען.

שאָן איינען טאג צופאָר, בעפאָר נעמליך דיא
אנגעלעגענהייט דעס איזראעליטישען שולפאָנדעס
אין דעם רייכסטאגע צור פערהאנדלונג געקאָממען
וואר, גאבען זיך צווייא היעזיגע אונגארישע טאגע-
בלעטטער דיא גראָססטע מיהע, אום דיא דעפוטיר-
טען צו גונסטען דער פאָרטשריטטס-פארטייא צו
שטיממען. יא זאָגאר דאס אונגארישע טאגעבלאטט
„מאדיאר פאָליטיקא", וועלכעס זאָנסט גערנע ביים אל-
טען בלייבט אונד ניכט זאָ לייכט איינע נייערונג דול-
דעט, איזט אויך איינמאל אין דאס לאגער דער יידי-
שען פאָרטשריטטס-פארטייא היניבערגעלויפען אונד
לייטארטיקעלט פיר דיא ערריכטונג איינעס ראבבי-
נער-סעמינארס.

דיעזעס קאָנזערוואטיווע בלאטט בריננט אין
זיינער פרייטאג-אויסגאבע פאָלגענדען ארטיקעל:
נאכדעם דיא געגען דאס איזראעליטישע ראבבינער-
סעמינאר-איינגעריכטען געזוכע שאָן זאמסטאג צור
פערהאנדלונג געלאנגען, זאָ וואָללען וויר אויך אונ-
זערע מיינונג אין דיעזער אנגעלעגענהייט אנגעבען:
וויר בילליגען פאָללשטענדיג דאס פאָרגעהען דעס
קולטוס-מיניסטערס. פיעלע קאָנזערוואטיווע דע-
פוטירטע גלייבען וואָהל, דאס זאָ וויא זיא ניכט דיא
איינמישונג דעס שטאאטעס אין גייסטליכען-סעמי-
נארע דולדען וואָללען, זאָ זאָלל מאן אויך דען שטאאט
קיין ראבבינער-סעמינאר ערריכטען לאססען; דורך
דיעזע מיינונג געראטהען זיא אבער אויף זייטע דער
ארטהאדאָקסען יודען, וועלכע אונס האססען. וויר
דולדען וואָהל אויך ניכט דיא איינמישונג דעס שטאא-
טעס אין רעליגיאָנס-אנגעלעגענהייטען; אבער בייא
דער סעמינאר-אנגעלעגענהייט איזט עס גאנץ אנ-
דערס, פיר דען פריזינניגען מענשען האט עס וואָהל
פיעל פערלאָקענדעס. ווענן מאן פאָן רעליגיאָנס-
פרייהייט אונד פאָן זעלבסטשטענדיגקייט דער גע-
מיינדען שפריכט אונד ער זיעהט היער ניכט גערנע,
ווענן זיך דער שטאאט מיט געוואלט איינמישט: אבער
ווענן עס זיך דארום האנדעלט, דיא איינבילדונג צו
בעזייטיגען אונד דיא וויססענשאפט צו פערברייטען,
דאנן דארף זיך אויך דער שטאאט איינמישען.

ווער דען מיניסטער-בעריכט ליעזט, קאנן דא-
דארויס צווייא זאכען ענטנעהמען: 1) איזט דיעזער
געלד-פאָנד ניכט איינענטהום דער איזראעליטען,
זאָנדערן איינע שטיפטונג דעס קאָניגס. עס קאָנגטע
אלזאָ ניכט איינמאל דער קאָנגרעס איינען בעשלוס
איבער דיעזען פאָנד פאססען, דא ער דעם שטאאטע
געהאָרט. 2) פינדעט מאן ניכט אין דען אונגארישען
געזעטצען אונד ניכט אין דען יידישען ביכערן דען
גרונדזאטץ, דאס צווערלייא יודען עקסיסטירען; זאָ-
מיט זינד ארטהאדאָקסען אונד נעאָלאָגען נור איינ-
ערלייא יודען. דיאביידען אונטערשיידען זיך נור דא-
דורך, דאס יענע ביים אלטען בלייבען אונד דאס דיע-
זע פאָרטשרייטען. אום נון דען פאָרטשריטט צו בע-
גינסטיגען, פערלאנגטע שאָן דער קאָנגרעס דיא ער-
ריכטונג איינעס ראבבינער-סעמינארס פאָם שטאאטס-
פאָנדע. אבער דיא ארטהאדאָקסען וואָללען גאר
ניכטס אונד וואָללען אויך פאָן איינעם סעמינאר ניכטס
וויססען. ווארום זיא איינענטליך יא וואָללען, זאגען
זיא ניכט. זיא וואָללען גאר ניכטס, אללעס איזט ניט
— וויא עס איזט!

דיא טהיילונג דעס שולפאָנדעס צווישען דען
צווייא פארטייען קאָננטע דאהער געגען דען וויללען
דעס קאָניגס זיין, וועלכער דיעזעס געלד נור פיר
בילדונגס-צוועקע געשפענדעט האט; דורך דיעזע
טהיילונג קאנן דער גאנצע שולפאָנד צערשפליט-
טערט ווערדען! אלס דיעזע סעמינאר-אנגעלעגענ-
הייט צום ערסטען מאלע פאָר דען רייכסטאג קאם,
דא קאָננטע נאָך ניעמאנד דאס וועזען דערזעלבען
אונד מאן שטיממטע דאהער צו גונסטען דער אָר-
טהאדאָקסען; אבער זייטדעם איבערצייגטע מאן זיך,
דאס איין ראבבינער-סעמינאר צור פערברייטונג
דער בילדונג נאָטהווענדיג איזט(?) אונד וויר וואָללען
האָפפען, דאס דיא רעכטען דעפוטירטען אין דער
זאמסטאג-זיטצונג צאהלרייך ערשיינען ווערדען, אום
פיר דען מיניסטער-בעריכט צו שטיממען, דענן זאָנסט
מיסטע דער מיניסטער אבדאנקען! —

זאָ שרייבט „מאדיאר פאָליטיקא". וויא וויר נון
זעהען, ווידערקייט דיעזעס בלאטט דאסזעלבע,
וואס שאָן אנדערע אָרטהאָדאָקסען-פיינדע זאגטען
אונד וואס וויר בערייטס צו ווידערהאָלטען מאלען
ווידערלעגט האבען. — האָרען וויר נון, וואס דאס
אונגארישע רעכטע בלאטט „פעשטי נאפלוי" אין
זיינער פרייטאג-אויסגאבע שרייבט:

שאָן זייט לאנגע טרייבט זיך דיא סעמינאר-
פראגע אים אונגארישען רייכסטאגע, וויא איין גע-
שפענסט הערום, וועלכעס וועגען דער שלאג-וואָרטער
„רעליגיאָנס - פרייהייט" אונד „געמיינדע-זעלבסט-
שטענדיגקייט" ניכט צור רוהע קאָממען קאנן — אונד
וויר פירכטען, דאס דיא דעפוטירטען אם ענטשיי-
דונגסטאגע איבער דיעזע אנגעלעגענהייט ניכט אים
אינטערעססע דעס ל א נ ד ע ס, זאָנדערן נור ענט-
וועדער אים אינטערעססע דער נעאָלאָגען אָדער אים
אינטערעססע דער אָרטהאָדאָקסען פאָרגעהען ווער-
דען. פאָר אללעם דארף איינמאל דער רייכסטאג דיא
געזוכע דער אָרטהאָדאָקסען ניכט ערנסט נעהמען,
דען רייכסטאג בריכט דער יידישע פארטייא-שטרייט
ניכט צו קיממערן; עס מוס זיך היער בלאָס דארום
האנדלען, וויא מאן איינען ל א נ ד ע ס - פאָנד צו
שטאאטס-צוועקען אים זינגע דער קאָניגליכען שטיפ-
טונג פערווענדען זאָלל. דער איזראעליטישע שול-
פאָנד איזט איין אָפפענטליכער ל א נ ד ע ס-פאָנד—
אונד דיעזען לאנדעס-פאָנד בעשטיממט דער קאָניג
אין ערסטער רייהע צור ערריכטונג איינעס ראבבי-
נער-סעמינארס. דיא ארטהאָדאָקסען דירפען דאהער
געגען דיעזע בעשטיממונג קיינע איינווענדונג מאכען!
ווענן דער רייכסטאג דען אָרטהאָדאָקסען אין אללעם
פאָלגען וואָללטע, דאנן מיסטע מאן אויך דיא איי-
זענבאהנ-שיענען אויפרייסען, דיא טעלעגראַפענ-
דראַהטע אבשניידען אונד אללע שולען אונד אוני-
ווערזיטעטען פאָם ערדבאָדען פערטילגען, וויל דיע-
זע דען פאָרטשריטט בעווירקען. דען אָרטהאָדאָק-
סען איזט דאס ראבבינאטס-סעמינאר איין געגענ-
שטאנד דעס האססעס, וויל זיא פירכטען האבען,
דאס געבילדעטע אונגארישע רעליגיאָנס-לעהרער
דיא בילדונג אונד דיא קענטניס דער אונגארישען
שפראכע אויך אונטער דיא אָרטהאָדאָקסען פער-
ברייטען ווערדען.

שאָן אים יאהרע 1844 האט אים אונגארישען
רייכסטאגע אין דעפוטירטער דיא אונוויססענהייט דער
אויס גאליציען איינגעוואנדערטען ראבבינער געשיל-
דערט אונד דען אנטראג געשטעללט, דאס מאן אין
פעסט איינע ראבבינער-בילדונגס-אנשטאלט עררייכ-
טען זאָלל, דער רייכסטאג גאב שאָן דאמאלס דיע-
זעם אנטראגע זיינע צושטיממונג אונד נור דאס אָבער-
הויז פערהינדערטע דיא אנגאהמע דיעזעס אנטרא-
געס. הייטע איזט נון אויך שאָן איין פאָנד צום סע-
מינאר פאָרהאנדען אונד דא דער שטאאט יעטצט
פערארמט איזט אונד אויס איינענען מיטטעלן קיינע
אנדערע בילדונגס-אנשטאלטען שאפפען קאנן, זאָ
מאָגע ער וועניגסטענס דיעזען פאָנד ניכט פרוכט-
לאָז ליעגען לאססען, זאָנדערן אויס דעמזעלבען איין
סעמינאר עררייכטען.

דיא אָרטהאָדאָקסען יידישען געמיינדען בעציע-
הען איהרע ראבבינער אויס פאָלען אונד רוסלאנד—
אונד דיעזע ראבבינער לעהרען, דאס איינע אנדערע
שפראכע אלס יידיש צו שפרעכען איינע זינדע איזט
אונד דאס היער אין יודע דאס לאנד, וואָ ער גע-
באָרען איזט, ניכט פאטערלאנד הייסען דארף. אום
נון דיעזע לעהרען צו פערמיידען, מוס איין סעמי-
נאר עררייכטעט ווערדען. אנפאנגס ווערדען וואָהל
דיא אָרטהאָדאָקסען איהרע זאָהנע אין איין זאָלכעס
ראבבינאטס-סעמינאר ניכט שיקען; אבער מיט דער
צייט ווערדען זיא עס דעננאָך טהון.

ווענן מאן קיין סעמינאר עררייכטעט, זאָ מיסטע
דאנן דיא פאָרטשריטטס-פארטייא איהרע ראבבינער
אויס דען סעמינאריען דייטשלאנדס האָלען אָדער
איהרע זאָהנע אינס אויסלאנד שיקען, וואָדורך דיא
אונגארישע שפראכע פערדרענגט ווירד — אונד שאָן
אים אינטערעססע דער אונגארישען שפראכע, זאָלל-
טע דער אונגארישע רייכסטאג דיא עררייכטונג איי-
נעס סעמינארס אין דער אונגארישען הויפטשטאדט
בעוויללינגען.—

זאָ שרייבט אלזאָ „פעשטי נאפלוי", וועלכעס
פריהער איין רעגיערונגס-בלאטט וואר. דיעזע צווייא
ארטיקעל אין דען צווייא צייטונגען האט וואהרשיינ-
ליך איין פאָרטשריטטס-יודע געשריעבען אונד וויר
פרייען אונס נור, דאס וויר שאָן אין איינער צייט לעבען,
וואָ דיא „מסירות" (פערליימדונגען אונד דענונציאצי-
אָנען) ניכט מעהר שאדען. מאנכע דער הייטיגען גע-
אָלאָגען טהון דאס פיר דיא אָרטהאָדאָקסען, וואס פאָר
צייטען דיא „משומדים" (געטויפטען) פיר דאס גע-
זאממט-יודענטהום געטהאן האבען. פאָר צייטען
פערליימדעטען אונס דיא „משומדים" דאמיט, דאס
וויר דיא כריסטען אונד אונזער פאטערלאנד האס-
סען — אונד הייטע שרייבט איין נעאָלאָגער לייט-
ארטיקלער אים „מאדיאר פאָליטיקא" דאס יע מעהר
מאן אָרטהאָדאָקס איזט, דעסטאָ מעהר האסט מאן
דען כריסטען. וועסהאלב שאָן אויס דיעזעם גרונדע
דיא פראָממען כריסטליכען דעפוטירטען געגען דיא
אָרטהאָדאָקסען אויפטרעטען זאָללטען. וועהרענד
ווידער איין צווייטער נעאָלאָגער לייטארטיקלער
אים „פעשטי נאפלוי" דען ר' הילל אונד אללע אָר-
טהאָדאָקסען ראבבינער פערליימדעט, דאס זיא גע-
גען דיא אונגארישע שפראכע אונד געגען דאס איי-
גענע פאטערלאנד אויפוויעגעלן. פאָר צייטען ווערען
בייא זאָלכען פערליימדונגען שטרענגע אונטערזוכונ-
גען, דורך וועלכע דיא אנגעקלאגטען אויף דען שיי-
טערהויפען געקאָממען ווערען; הייטע אבער גאָטט-
לאָב, וויססען שאָן זעלבסט דיא כריסטען, דאס דיעזע
פערליימדונגען פאלש זינד אונד דאס מאן מיט דענ-
זעלבען בלאָס דיא דעפוטירטען צו אונגונסטען דער
אָרטהאָדאָקסען שטיממען וויל.

וויר ווערדען נון זעהען, אב דיעזע פערליימ-
דונגען פאָן ווירקונג זיין ווערדען!

נעמליך אן דיא היער וואהנענדע וואוכערין וויטווע פ ו כ ס (?) געריכטעט. דער אנפאנג דיעזעס בריע-פעס לויטעט : „מיט ציטטערנדער האנד ערגרייפע איך דיא פעדער, אום איהנען איינע שטונדע פאר מיינעם טאדע דיא אנצייגע צו מאכען, דאס נור זיא מיך צום זעלבסטמארדע געצוואונגען האבען. נור זיא האבען מיינען ארמען קינדערן דען פאטער אונד מיינעם אונגליקליכען וויבע דען מאנן געראובט. זייט צעהן יאהרען צאהלטע איך איהנען 45000 גולדען בלאס אן פערצענטען (איגענטליך צינזען) ; אבער וויססען זאללען זיא עס, דאס דיא וועכסעל אונד שפארקאססא-ביכעל, וועלכע איך איהנען אין דען לעטצטען צייטען געגעבען האבע, פ א ל ש זינד; אינדעססען, ווענן זיא איך דיעזע פאלשען וועכסעל אבציעהען, בלייבען איהנען נאך 15000 גולדען פראפיט. ווענן עס איינע גערעכטיגקייט אים הימטעל אונד אויף ערדען גיבט, דאנן ווערדען זיא גאר באלד אין דיא אנדערע וועלט נאכקאממען אונד דארט אויף יענער וועלט וויל איך ערסט מיט איהנען אב-רעכנען !" — דיענסטאג פריה קאם זיגמונד ווערמער (ברודער דעס זעלבסטמארדערס) נאך פעסט, ער בע-גאב זיך אין דיא וואהנונג זיינער שוועגערין, וועלכער ער דיעזע שרעקליכע נאכריכט מיטטהיילטע, דאנן בעגאב ער זיך צום שטאדטהויפטמאננע, וועלכעם ער דיא דרייא בריעפע איבערגאב. מאן ליעס גלייך דיא פרויא פ ו כ ס פארלאדען אונד בעגאב זיך דאנן אין דיא קאנצלייא דעס מעדבענ-אויסשטאט-טונגס-פעראיינעס אונד היער בעמערקטע מאן גלייך איינען אבגאנג פאן 30000 גולדען. — וויר גלויבען, דאס זיך הערר ל' ווערמער דיא זאכע איבערלעגט אונד זיך ניכט אינס קאלטע וואססער געשטירצט האטטע : דענן נאך פרייטאג גינג ער צום היעזיגען פרעדיגער קאיזערלינג אונד פערלאנגטע דיא שליס-סעל צור קאססא פאם מעדבענ-אויסשטאטטונגס-פעראיינע — אונד נאהם זיך פיעל געלד מיט — אונד אין דיא דאגוי ברויכט מאן זיך דאך קיין געלד מיט-צונעהמען ? —

פערלאזונגען

1) דער קרעדיט-לאזע.

בייא דער אם .1 יולי 1874 פארגענאממענען ציעהונג דיעזער לאזע, ווארדען פאלגענדע סעריען געצאגען : אונד צוואר. נומ' 134 322 387 545 1219 1464 1562 1651 1719 1895 2204 2301 2529 2797 3179, אוס דיעזען פערלאזטען סעריען ווארדען פאלגענ-דע נוממערן מיט דען בייגעזעטצטען טרעפפערן גע-צאגען : אונד צוואר פיעל דער הויפטטרעפפער מיט 200000 גולדען אויף ס' 545 נו' 33 ; — דער צווייטע טרעפפער מיט 40000 גולדען אויף ס' 2529 נומ' 52 — אונד דער דריטטע טרעפפער מיט 20000 גולדען אויף ס' 1615 נומ' 26,— (פארטזעטצונג פאלגט.)

2) דער וויענער-לאזע.

בייא דער אם 1-טען י ו ל י 1874 פארגענאמ-מענען ציעהונג דיעזער לאזע ווארדען פאלגענ-דע 12 סעריען געצאגען. אונד צוואר : סעריע 699 1361 1419 1915 2146 2167 2375 2318 2714 2837 2942 2881. אוס דיעזען פערלאזטען סעריען ווארדען פאלגענדע נוממערן מיט דען נעבענבעצייכנעטען טרעפפערן געצאגען : אונד צוואר פיעל דער הויפט-טרעפפער מיט 200000 גולדען אויף ס' 699 נו' 28 — אונד דער צווייטע טרעפפער מיט 50000 גולדען אויף ס' 1361 נו' 22,. — (פארטזעטצונג פאלגט.)

3) דער IV. קאניגליכען אונגארישען שטאאטס - וואהלטהעטיגקייטס - לאטטעריע.

בייא דער אם 30-טען י ו נ י 1874 פארגע-נאממענען ציעהונג דיעזער לאזע ווארדען פאלגענ-דע טרעפפער געצאגען : אונד צוואר פיעל דער הויפט-טרעפפער מיט 100000 גולדען אויף נומ' 3681 — אונד דער צווייטע טרעפפער מיט 20000 גולדען אויף נומ' 154236 ;— פערנער געווינגען : דיא נוממערן 90761 אונד 135615 יע 5000 גולדען. — דיא נוממערן 183995 אונד 267173 יע 3000 גולדען. — דיא נוממערן 136005 65824 219060 248984 יע 1500 גולדען ; נו' 18095 120097 227145 100671 134714 98209 298565 56142 134938 199504 יע 1000 גולדען ; נו' 25527 234021 223669 271547 251245 86894 41901 70683 159084 4901 60854 166846 85360 23309 223955 154906 209289 65548 159859 219718 געווינגען יע 500 גולדען.

*** בייא דער געסטריגען ציעהונג דער דאמפפשיפפ-לאזע גע-ווינגט נו' 51054 : 50000 גולד. אונד נו' 27216 : 5000 גולד.

געשעפטסבעריכט.

פעסטער פרייזע.

ו ו י י צ ע ן נעגען דיא פאריגע פרייז-נאטירונג זינד דיא היטיגען פרייזע אום 25 קר. געפאללען. — פער סעפטעמבער-אקטאבער 6,10—6,15 גולדען.

ק ו ק ו ר ו ץ פער אויגוסט-יולי 4·15—4·20 גול.* פער אויגוסט-סעפטעמבער 4,30—4.35 גולד. —

ה א פ ע ר פער סעפטעמבער-אקטאבער 1,97½—2 גול.

וויענער פרייזע.

ש פ י ר י ט ו ס : פרוכט-שפיריטוס 59 קר. —

ר י ב א ל 20¾—21 גול. לינאל 22,75 גולד.

פ ע ט ר א ל ע א ו ם 10.50 גולד.

וויענער שלאכטפיעהמארקט : דער אויפ-טריעב אויף דעם שלאכטפיעהמארקט אם 30-טען פ. מ. בעטרוג 1163 אונגארישע, 2330 גאליצישע אונד 92 דייטשע. צוזאממען 3585 שטיק אקסען, געקויפט ווארדען פאן וויענער פליישערן 1701, פאן לאנד פליישערן 1614 אונד אונפערקויפט גינגען אויפס לאנד 62 שטיק. דער געזאממט לאנד-אבטריעב 1676 שטיק. פיר וויען פערבלייבען 1701 שטיק. דאס יעטצוגגסגע-וויכט שטעללטע זיך פער שטיק פאן 425 ביז 775 פפונד. דער אנקויפספרייז פער שטיק פאן 135—212,50 גולדען אונד פער צענטנער פאן 30—32 גולד. — קר.

בריעפע דער רעדאקציאן.

הערדן א. ש א נ ו ו א ל ד אין פאפא : ווענן מאן איי-נעם ע ט ו ו א ס נאגין נאכצומאכען זוכט, זא בעוויזט עס דאך דאס דיעזעס „עטוואס", דעם מאן נאכמאכען וויל, זעהר גוט זיין מוס. —

הערדן א. מ י ל ל ע ר אין פרעסבורג : זא איהנען דיא צייטונג ניכט אנקאממט, געהען זיא נור גלייך צום פאסט-בעאמ-טען, דאס ע ר רעקלאמירען זאלל : ער האט שאן פיר זאלכע צייטונגס-רעקלאמאציאנען איינענס היעצו געדרוקטע צעטטעל— אונד דיעזע פאסט-רעקלאמאציאן דארף זיא קיינען איינציגען קרייצער קאסטען. זאללטע איהנען דער פאסט-בעאמטע איינע זאלכע רעקלאמאציאן ניכט אבזענדען וואללען, זא צייגען זיא אונס דיעס אין איינער דייטש אדער אונגאריש געשריעבענען קארעשפאנדענצ-קארטע אן, דאמיט וויר איהן ביים היעזיגען פאסט-דירעקטאר פערקלאגען קאננען.

הערדן ד. ש ט ײ נ ע ר אין שיד : דען ראביאטען גייסטליכען קאננען זיא ניכט פערקלאגען, וויל זיא קיינע צייגען האבען ; — איהן „אין דיא צייטונג שטעללען" ווירדע זיא פיעל געלד קאסטען — אונד זא פיעל איזט דער גאנצע גייסטליכע ניכט ווערטה! בעצייכנען זיא אונס דיא צעררוססענע נוממער אונד וויר וואללען איהנען גערנע דיאזעלבע ערזעטצען.

הערדן מ. ב ע ר נ ש ט ײ ן אין טאלליא : אלס לעגנע-רער לעזער אונזערעס בלאטטעס וויססען זיא, דאס וויר אין רעמזעלבען נאך ניעמאנדען בעליידיגטען.

הערדן סאמועל ק א ט ץ אין נ' סאללאש. דער שפי-ריטוס-פרייז איזט אהנע געבינדע.

קאנקורז.

דיא איזראעליטישע געמיינדע אין באלמאז-אויוואראש (בייא דעברעצין) זוכט פיר דען נעכס-טען קורז איינען ש"ץ ומ"ץ שו"ב וקורא. יאהרעס-געהאלט 450 גולדען אונד פרייע וואהנונג. דיא אויף דיעזע שטעללע רעפלעקטירענדען מיססען מיט התרות פאן ארטהאדאקסען רבנים פערזעהען זיין אונד אן איינעם שבת צור פראבע ערשיינען. דעם אקצעפטירטען ווערדען דיא רייזע-שפעזען פערגי-טעט. — אדרעססע :

Vorstand der isr. Cultusgemeinde in B.-Ujváros, über Debrezin.

קורז-טאבעללע פאם 1. יולי

באללענ-מעהל	פל.	קר.
נומער 0	27	10
" 1	26	20
" 2	25	30
" 3	24	30
" 4	22	50
" 5	20	70
" 6	18	80
" 7	18	10
" 8	17	20
" 8½	16	30

געלד-קורז	פל.	קר.
זילבער-אגיא	105	60
דוקאטען	5	29
עסטעררייך-אונגארישעס 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	8	92
נאפאלעאנד'אר	8	92
פרייסישע טהאלער (קאססענאנווייזונגען)	1	65
רוסישע רובעל	1	53

לאזע	פל.	קר.
1864-ער לאזע צו 100 גולדען	133	—
דעטטא צו 50	126	—
1860-ער גאנצע לאזע	109	75
דעטטא פינפטעל	111	—
1854-ער 4 פערצענטיגע שטאאטס-לאזע	101	—
1839 ראטשילד-לאזע גאנצע	255	—
דעטטא פינפטעל	220	—
קאסא רעגנטעשיינע	20	25
קרעדיט-לאזע	159	—
טריעסטער לאזע פער 100 גולדען	106	—
טריעסטער לאזע פער 50	52	—
דאנוי-דאמפפשיפפ-פאהרטס-לאזע	90	50
פאלם צו 40 גולדען	31	—

	פל.	קר.
פאלפפי צו 40 גולדען ק. מ.	23	50
קלארי צו 40 " "	25	50
סט. גענאיס צו 40 " "	21	75
אפנער צו 40 " "	22	—
ווינדישגרעטצער צו 20 גולדען ק. מ.	18	—
וואלדשטיין צו 20 " "	21	50
קעגלעוויטש צו 10 " "	11	75
רודאלפפלאזע צו 10 " "	12	—
סטאניסלויער צו 20 " "	13	50
אינסברוקער לאזע	14	75
זאלצבורגער לאזע צו 20 גולדען	15	25
קראקויער לאזע	18	—
טירקען לאזע	46	25
דעטטא 120 פראנקס איינצאהלונגען	36	50
אונגארישע פרעמיען-לאזע א 100 גולדען	80	—
דעטטא צו 50 גולדען	78	25
וויענער-לאזע	100	—

ווערטה-פאפיערע	פל.	קר.
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	75	25
טעמעשוואר-באנאטער	74	50
זיעבענבירגישע	73	50
גאליצישע	79	25
בוקאווינער	78	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	95	—
וויינצעהענט-אבלאזונגס-אבליגאציאנען	71	75
פעסטער שטראסענבאהן	264	—
אפנער שטראססענבאהן	90	—
מוניציפאל-באנק	27	50
אנגלא-באנק I. עמיסיאן	31	—
אונגארישע באדען-קרעדיט	63	—
שפאר- אונד קרעדיט-פעראיין	49	50
אונגארישע קרעדיט-באנק	192	50

	פל.	קר.
פעסטער קאממערציאל-באנק	740	—
פעסטער געווערבע-באנק	395	—
פראנקא-אונגארישע	70	50
אינדוסטריע-באנק-אקציען	53	—
אפנער קאממערציאל-באנק	174	—
לאנדעס צענטראל-שפארקאססע	76	—
אפנער בירגערליכע	43	—
פעסטער ערסטע פאטערלענדישע	3325	—
פעסטער פארשטעדטישע	43	—
פעסט-אפנער הויפטשטעדטישע	151	—
דעטטא צווייטע עמיסיאן	—	—
פפאנדשיינע דער אונגארישען באדענקרעדיט-דיט צו 5 איינהאלב פרצענט	85	25
דער אונגארישען היפאטהעקען-באנק צו 5 איינהאלב פרצענט	77	50
דער אונגארישען אללגעמיינען באדענקרעדיט-אנשטאלט צו 5 אונד איינהאלב פער-צענט	84	—
דעטטא צו 6 פרצענט	86	—
דער פעסטער קאממערציאל-באנק	84	50
קעטטען-בריק-אקציען	83	—
נאדי-אטס-באהן	120	—
אלפאלד-פיומאנער	144	—
אונגארישע אסטבאהן	52	—
טהייס באהן	224	50
זיעבענבירגער באהן אקציען	—	—
קאשוי-אדערבערגער באהן אקציען	144	25
פראנץ-יאזעפ באהן אקציען	203	25
קארל-לודוויג-באהן אקציען	261	—
לעמבערג-טשערנאוויטץ-יאסי באהן	143	75
קרעדיט-אקציען	219	—
באנק-	963	—

פרוכטפרייז-טאבעללע

פ ר י כ ט ע	קוואליטעטס-געוויכט	פער צאלל-צענטנער
ווייצען, באנאטער	81	6,15—6,30
" "	82	6,30—6,40
" "	83	6,40—6,55
" "	84	6,55—6,65
" "	85	6,65—6,75
" "	86	
" טהייס	81	6,35—6,50
" "	82	6,50—6,65
" "	83	6,65—6,75
" "	84	6,75—6,90
" "	85	6,90—7.—
" "	86	—.—.—
" פעסטער באדען	81	6,30—6,45
" "	82	6,45—6,60
" "	83	6,60—6,70
" "	84	6,70—6,85
" "	85	6,85—6,95
" "	86	—.—.—
" וויעסעלבורגער	81	6,40—6,55
" "	82	6,55—6,70
" "	83	6,70—6,80
" "	84	6,80—6,95
" "	85	6,95—7,05
" "	86	—.—.—
		פער מעטצען
קארן	80	—.—.—
גערסטע מאלץ	72	—.—.—
" פוטטער	72	—.—.—
האפער	50	2,85—2,82
קוקורוץ באנאטער	פער מעטצען	4.22—4.17
אנדערע גאטטונג	צענטנער	4.17—4.15
ריעפס קאהל	75	—.—.—

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS.

Budapest, 1874. Druck v. Moritz Burian, Waitznerboulevard, Marokkanerhof.

לעם, וואס זיא אונטערנעהמען. וועגן איין יודע אין עלענדעם צושטאנדע פאן פאלען העריינקאממט, לאבען וויר איהן אויס אונד צוואר מיט אונרעכט, דענן זיין זאהן קאנן באלד איין גראסער מאגן אונד זיין ענקעל שאן זאגאר באראן ווערדען. בייא אונס כריסטען פעראייניגט נור דיא שפראכע דיא נאציאן, וועהרענד בייא דען יודען נור דאס בלוט דיא נאציאן פעראייניגט. אין ענגלאנד שפריכט דער יודע ענגליש, אין פראנקרייך זינד דיא יודען פראנצאזען אונד זינד זאגאר מיניסטער, אין דייטשלאנד זינד זיא דייטשע, אונד דיא בעסטען דייטשען דעפוטירטען זינד יודען. איך היער האבען וויר צווייא טיכטיגע געעהרטע יידישע דעפוטירטע, וועלכע דעם הויזע צור ציערדע גערייכען אונד נאטירליך אונגאריש שפרעכען; אבער דאפיר וואללען פיעלע יודען ניכט אונגאריש לערנען אונד ניכט פערשטעהען! —

דיא געמיינדע פאן טעמעשוואר זוכט יעטצט איינען ראבבינער מיט דער בעדינגונג, וועגן ער נאך ניכט אונגאריש וייס, זא מוס ער עס אין צווייא יאהרען ערלערנען. וויא זיעהט זא איין אונגארישעס אויס, וועלכעס איין פאם אויסלאנדע העריינגעוואנדערטער ראבבינער אין צווייא יאהרען ערלערנט? — אונד שאן דעסהאלב מוס איין סעמינאר אין אונגארן זיין! — דיא יודען האבען אונס אין אונגארן נאך ניכטס אין דען וועג געלעגט, דיא יודען בעטרייבען היער האנדעל אונד וויססענשאפט אונד שאן אים יאהרע 1844 וואללטע מאן איהנען איין סעמינאר ערריכטען; אבער מאן האטטע דאמאלס קיין געלד היעצו אונד דער קארגע שעדעני העטטע אויך קיין שטאאטס-געלד דאפיר בעוויללינט. היינטע איזט נון דער פאנד דא, נעהמעט איהן שנעלל אונד מאכט איין סעמינאר! ווער איבער דען פאנד צו שאפפען האט, אב דיא נעאלאגען אדער דיא ארטהאדאקסען, דאס וויים איך ניכט, אבער זא פיעל וויים איך, דאס דעריעניגע דאריבער צו שאפפען האט, דער איהן אין דער האנד האט (אוחז ביד). פראגען וויר אלזא ניכט, וואהער דער פאנד קאממט, זאנדערן דאנקען וויר גאטט, דאס ער דא אין אונגארן איזט אונד ניכט גאר נאך פראג געוואנדערט איזט. — מאן זאגט, דאס דער רייכסטאג אם 18. מערץ צווייערלייא יודען אנערקאנט האט; נון, דא מיינט מאן ווירקליך, דאס היער איין יידישעס „סנהדרין" זיטצט, וועלכעס „גמרא" לערנט אונד איינען אלס יודען ערקלערט אונד דען אנדערן אלס ניכט-יודען! — וויר פסקנען אומזאנסט, דאס 2 אדער גאר 3 ערלייא יודען עקסיסטירען, אונזער „פסק בית דין" איזט פיר דיא יודען אונגילטיג, וויר קאננען איבער אללעס געזעטצע מאכען, נור ניכט איבער כשר אונד טריפה! אונד איך וואנדערע מיך, וויא וויר אונס איינמאל הינרייסען לאססען קאננטען, אין דיא זאכען דעם שלחן ערוך הינייצוגרייפען אונד איבער פראמם אונד ניכט-פראמם צו ענטשיידען? וויר פראטעסטאנטען העטטען אונס ניעמאלס פאן דען קאטהאליקען געטרענגט, וועגן זיא אונס ניכט אין „חרם" (באנן) געלעגט העטטען!" אבער דיא נעאלאגען האבען דיא ארטהאדאקסען ניכט אויסגעשטאסען! איך וועניגסטענס בעגרייפע ניכט, ווארום זיך ארטהאדאקסען מיט נעאלאגען ניכט פערטראגען קאננען? — נון קאממען דיא ארטהאדאקסען אונד ביטטען ניכט אום עטוואס, זאנדערן אום ניכטס, דאס הייסט אום קיין סעמינאר! ווארום? וייל זיא פאר דער בילדונג פירכטען! זיא וויססען ניכט, דאס איינע זאלכע רעליגיאן, וועלכע פאר וויססענשאפט פירכטעט, צו גרונדע געהט! אלזא שנעלל איין סעמינאר הער! דאס איזט קיין צוואנג אונד ניכט געגען דיא רעליגיאנס-פרייהייט: זאגען וויר דענן, דיא ארטהאדאקסען מיססען אויס דיעזעם סעמינאר איהרע ראבבינער נעהמען? ווערדעט איהר זעהען, דאס אויך דיא ארטהאדאקסען איהרע זאהנע אין דאס סעמינאר שיקען ווערדען! זיא ווערדען היער פיעל מעהר לערנען, אלס בייא ר' הילל אין קאלאמעא! איך קעננע פיעלע פראטעסטאנטען, דיא איהרע קינדער גאר אין קאטהאלישע שולען שיקען. דא עס אבער מאגליך איזט, דאס דיא ארטהאדאקסען דאס סעמינאר ניכט בעניטצען, דאהער זאלל דער רעסט נור דען ארטהאדאקסען שולען געגעבען ווערדען! דענן דיא שולען דער ארטהאדאקסען זינד זעהר פערנאכלעסיגט: איך בין דאהער מיט דעם מיניסטער-בעריכטע צופריעדען! —

זא לויטעט דיעזע פילסקי'שע רעדע! וועלכע פיעללייכט בעססער אין איין בערהויז פאסטע.

4) דער צווייטע פערשיעבונגס-טאג.

ווער דיא ביזהעריגען ציטונגס-שטיממען אונד ארטהאדאקס-פיינדליכען רעדען געלעזען האט, דער ווירדע נון זיכער אונד געוויס גלויבען, דאס דיא ארטהאדאקסען אים רייכסטאגע איינע ניעדערלאגע ערליטטען האבען; אבער וואו דיא נאטה אם גראסטען, איזט גאטטעס-הילפע אם נעכסטען — אונד זאגאר אין דען „בין המצרים" קאנן איינע פערטרויענס-פאללע יידישע פארטייא איינען פראצעס געווינגען! —

אלזא קורץ צור זאכע! זאמסטאג קאננטע עס וועגען דער פיעלען רעדען נאך צו קיינער אבשטיממונג קאממען אונד מאן מוסטע אויך געסטערן איינע רייכסטאגס-זיטצונג איבער דיעזע אנגעלעגענהייט האלטען. דיא זאכע דער ארטהאדאקסען וואר אבער אויך אין דער געסטריגען זיטצונג אין געפאהר, דא זאגאר דיא געמעסיגטע לינקע פיר דאס סעמינאר געשפראכען האטטע.

טיסא שטעללטע נון דען אנטראג, דאס ביז מאן דאריבער ענטשיידען ווירד, אב צווייערלייא יודען עקסיסטירען אונד אב דער פאנד איינע קאניגליכע שטיפטונג איזט, זאלל מאן איינסטוויילען איין סעמינאר „אויף בארג" ערריכטען, אהנע יעטצט עטוואס פאם שולפאנדע וועגצונעהמען. יעטצט וואר נון דיא פראגע, וועלכען אנטראג מאן אננעהמען זאלל, אב דיעזען אנטראג פאן טיסא, אדער דען אנטראג פאן טרעפארט (דאס מאן זאגלייך מיט דעם פאנד-ערטרעגניססע איין סעמינאר ערריכטע אונד דען רעסט דען ארטהאדאקסען געבע.) אדער ענדליך דען אנטראג פאן יוסטה (דאס מאן ניכט איינמאל דען גאנצען רעסט דען ארטהאדאקסען געבע.)

וויא מאן זאגט, העטטע מאן דען אנטראג פאן טרעפארט אדער פאן יוסטה גאנץ זיכער אנגענאממען, אונד מאן וואללטע אויך שאן דאריבער אבשטיממען: אבער זיעהע! דא וואר עס, אב איין מלאך פאם היממעל העראנטער געקאממען ווערע אונד דען פערשטאנד פאן טרעפארט פערווירט העטטע. טרעפארט אללײַן ליעס נעמליך זיינען אנטראג פאללען אונד נאהם דען אנטראג פאן טיסא אן. וויא איין וויטהענדער ליעף וואהרמאנן צום מיניסטער, וואס ער איינענטליך געטהאן האבע אונד וויא ער דענן „איינסטוויילען אויף בארג" איין סעמינאר ערריכטען ווערדע. טרעפארט זאה צו שפעט זיינען פעהלטריטט איין אונד שריע זאגלייך, דאס ער בייא זיינעם ערסטען אנטראגע וויטער בלייבע: אללײַן עס וואר צו שפעט! מאן קאננטע איבער דיעזע פערווירונג אונד פערלעגענהייט דעם מיניסטערס נור לאכען אונד מאן ליעס דאהער נור איבער דיא אנטראגע פאן טיסא אונד יוסטה אבשטיממען.

אונד וואס וואר יעטצט? נור איין גאטטעס-וואנדער! בײַדע אנטראגע זינד מיט 3 שטיממען דורכגעפאללען! יעטצט וואוסטע מאן ערסט רעכט ניכט, וואס דער רייכסטאג נאך דעם צווייטאגיגען „כרייסען" האטטע, אב איינען קנאבען אדער איין מעדכען; ביז ענדליך דער מיניסטערפרעזידענט זאגטע, דאס נאכדעם גאר קיין אנטראג אנגענאממען ווארדע, זא דארף יעטצט דיעזעס ניכט מעהר פערהאנדעלט ווערדען, זאנדערן ערסט אין דען הערבסט זיטצונגען דעם רייכסטאגעס ווירד דיא רעגיערונג אין דיעזער אנגעלעגענהייט איינען נייען אונד אנגעהמבארען אנטראג איינברינגען.

דאבייא בליעב עס! — דיא ארטהאדאקסען זיעגטען, דא דיא סעמינאר-ערריכטונג וויעדער אויפגעשאבען אונד פיעללייכט אויך אויפגעהאבען ווירד. דער מיניסטער ווירד וואהרשיינליך אים שאנדע אבדאנקען! —

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (האף-נאכריכטען.) אם 12. דיעזעס מאנאטעס קאממט דער דייטשע קאיזער ווילהעלם איבער מינכען נאך זאלצבורג אונד וועגן אם 14. יולי אונזערע קאניגין נאך אין אישל זיין ווירד, ווירד ער זיא דארט בעזוכען; אם 16. יולי קאממט ווילהעלם נאך גאסטיין, וואו ער ביז צום 6. אויגוסט פערבלייבען ווירד. — אנפאנגס אקטאבער ווערדען אונזער קאניג אונד אונזערע קאניגין נאך פעסט קאממען אונד היער צווייא מאנאטע פערווײַלען. —

דער מיניסטער דעם אייסערן גראף יוליאוס אנדראשי בעגיבט זיך מארגען פאן וויען נאך טערעבעש, אום וועהרענד דעם שניטטעס אויף זיינען גיטערן צוצוברינגען. וועגן נון גראף אנדראשי צייט האט, זיך מיט זיכעל אונד זענזע צו בעשעפטיגען, זא בעווייזט דיעס, דאס וויר אונס פארלייפיג פאר דעם שווארצע (קריעג) ניכט צו פירכטען האבען. — וויא עס הייסט, ווירד אונזער קאניג מיט דעם קאיזער פאן דייטשלאנד אין זאלצבורג צוזאממענטרעפפען אונד מיט איהם נאך אישל רייזען.

* („ר' נח דאבער" געשטארבען! דער אין גאנץ נארד-אונגארן בעקאננטע רייכע יידישע גוטס-בעזיטצער ר' נח דאבער, דער פריהער אין אויוואראש אונד צולעטצט אין דעברעצין וואהנטע, איזט יעטצט אים אלטער פאן 103 יאהרען געשטארבען, ער האט איין אונגעהייערעס פערמאגען צוריקגעלאססען.

* (דער דייטשע פרינץ בייא ראטהשילד.) אים פראנקפורט אם מאין ווירד אם 17. יוני פאלגענדעס געשריעבען: אויף איהרער ריקרייזע נאך בערלין בעעהרטען פרינץ אונד פרינצעססין קארל פאן פרייסען נאכמיטטאגס דען פרייהערן מאיר קארל פאן ראטהשילד מיט איינעם בעזוכע, וואו זיא דאנן אויך צום מיטטאגמאלע פערבליעבען זינד. בייא דיעזער געלעגענהייט בעזיכטיגטען דיא האהען געסטע אויך אללע שעטצע דעם העררן פאן ראטהשילד. (בעקאננטליך איזט דיעזער ר' מאיר ראטהשילד איין גראסער אונד שטרענגער ארטהאדאקסע.)

* (אויס ירושלים) ווירד פאלגענדעס געשריעבען: פאר איינינען וואכען קאם איינע יידישע פרויא, וועלכע צום איינקויפען אויסגעגאנגען וואר, צופעללינג אין דיא שטראסע דעם כריסטליכען שטאדט-פיערטעלס, וואו עס הייסט, דאס זיך דארט דאס גראב דעם „תלוי" בעפינדעט. אלס נון דיעזע יידישע פרויא דאס שטאדט-פיערטעל בעטרעטען האט, ווארדע זיא פאן דען כריסטען געשלאגען אונד שווער פערוואונדעט. אם „ל"ג בעומר" גינג איין אלטער מאגן פאן ירושלים, אום דאס גראב פאן שמעון הצדיק צו בעזוכען. דערזעלבע העטטע נאך אם זעלבען טאגע צוריקקאממען זאללען, איזט אבער פערשוואונדען, וואהרשיינליך האבען איהן דיא כריסטען אומגעבראכט.

* (איינע שלאכט צווישען יודען אונד גריעכען.) אויס סמירנא (אזיאטישע טירקייא) ווירד פאלגענדעס געשריעבען: אין וואורלא האבען דיא גריעכען איינען יודען מיט דער איסרעדע אומגעבראכט, דאס ער צווייא גריעכישע קנאבען געטאדטעט האט. עס קאם נון דארויף צו איינעם קאמפפע צווישען יודען אונד גריעכען, אונד דא דיא אנצאהל דער יודען קליינער וואר, זא ווארדען דיאזעלבען שרעקליך געשלאגען. דיא מייסטען יודען זינד פערוואונדעט ווארדען. דיא פאליצייא האט איינע שטרענגע אונטערזוכונג איינגעלייטעט אונד מעהרערע פערהאפטונגען פארגענאממען.

* (שיפפ-אונטערגאנג.) אונטער דיעזער אויפשריפט מעלדעטען וויר אין נום' 49 איינען שרעקליכען אונגליקס-פאלל אויף דעם מארמארא-מעער: נון ברינגען היינטע נאך דיא ציטונגען פאלגענדע ערשיטטערענדע נאכריכט: דאס טירקישע דאמפפשיפף, וועלכעס פאן קאנסטאנטינאפעל נאך סאלאניקי געפאהרען איזט, איזט אויף דעם מעערע אין דער נאכט פאן פרייטאג אויף זאמסטאג מיט איינעם עגיפטישען שיפפע צוזאממענגעשטאססען. דאבייא זינד נעטטא 150 רייזענדע אומגעקאממען — אונד דיעזע רייזענדען בעשטאנדען לײַדער אויס לויטער איזראעליטען אונד טירקען!

* (הויפט-טרעפפער-געשיכטען.) אללע טרעפפער פאן דען נייען וויענער לאזען האט דיא שטאדט וויען זעלבסט געמאכט, דא זיא ביז יעטצט נור אום 3,700,000 גולדען לאזע פערקויפט האטטע, וועהרענד פיר 26,300,000 גולדען לאזע בייא דער שטאדט-בעהארדע נאך ליעגען. — איין סעגעדינער שניידער האט אונלענגסט איינען טרעפפער מיט 10000 פראנקס געמאכט, דאדורך האטטע ער נון זיינען פערשטאנד פערלארען, אהנע דאס מאן עס אנפאנגס בעמערקט העטטע. ער בילדעטע זיך איין, איינען אונגעהייערן שאטץ צו האבען,

2) פֿאַר דער רייכסטאַגס-זיטצונג.

זאַמסטאַג פֿריה האַטטע ווידער דער „פּעסטער ללאָיד" מיט דען איבריגען צייטונגען צו לייטען אונד צו לייט-אַרטיקעלן אַנגעפֿאַנגען, אום אַן דיא דעפּוטירטען נאָך דאַס לעטצטע וואָרט צו ריכטען: דאַס זיא יאַ נור צו גונסטען דער פֿאָרטשריטטס-פּאַרטייא שטיממען זאָללען. יאַ דער רעדאַקטער דעס „פּעסטער ללאָיד" פֿערלאַנגטע אין זיינעם לייט-אַרטיקעל זאָגאַר, דאַס ניכט איינמאַל דאַס, וואַס נאָך דען סעמינאַר-אויסגאַבען אַלס רעסט דעם שולפֿאָנדעס איבריג בלייבט, דען אָרטהאָדאָקסען אַלליין געגעבען ווערדען זאָלל, זאָנדערן דאַס מאַן נור פֿאָן דיעזעם רעסטע אויך דען אָרטהאָדאָקסען עטוואַס געבען מאָגע. היערויף ווענדעטע ער זיך אַן דיא לינקע מיט דעם ערזוכען, פֿיר דאַס סעמינאַר צו שטיממען, ווענן אויך דיא מייסטען פֿאָרטשריטטס-יודען רעכטע זיינען, זאָ מאָגע דיא לינקע דיעסמאַל דאָך אים אינטערעססע דער בילדונג פֿיר דיא נעאָלאָגען שטיממען. צום שלוססע ווידער שמייכעלט דער רעדאַקטער דעם העררן שעדעני אונד ביטטעט איהן, ניכט צו שטאַרק דיא אָרטהאָדאָקסען צו פֿערטהיידיגען.

זאַמסטאַג פֿאָר 10 אוהר זאַהען וויר אויך פֿיעלע פֿרעמדע איזראַעליטען אוים דער פּראָווינץ אין דיא „באַראָן שאַנדאָר גאַססע" געהען, וואָ זיך נעמליך דער רייכסטאַג בעפֿינדעט. דיא קאָנגרעס-קאַנצלייא האַט אַן אַללע פֿיהרער דער פֿאָרטשריטטס-פּאַרטייא אין דער פּראָווינץ איינען אויפֿרוף ערגעהען לאַססען, דאַס זיא אַן דיא דעפּוטירטען מיט פֿיעלען אונטערשריפֿטען פֿערזעהענע געזוכע זענדען מאָגען, דאַמיט זיא נור פֿיר דיא פֿאָרטשריטטס-פּאַרטייא שטיממען זאָללען. זיא שיקטען אויך געזוכע אונד קאַמען זעלבסט היעהער נאָך פּעסט, אום מיט דען דעפּוטירטען אוים איהרען וואַהל-בעצירקען מינדליך צו שפּרעכען. וויא עס נון הייסט, האַט דיא היעזיגע אָרטהאָדאָקסע דורכפֿיהרונגס-קאָממיסיאָן דאַסזעלבע געטהאַן אונד עס קאַמען דאַהער אויך פֿיעלע אָרטהאָדאָקסען היעהער, אום מיט איהרען דעפּוטירטען צו שפּרעכען, דאַמיט זיא צו גונסטען דער אָרטהאָדאָקסען שטיממען זאָללען.

אונטער זאָלכען פֿערהעלטניססען אונד אונטער אַללגעמיינער שפּאַננונג אונד ערוואַרטונג האַט נון דיא רייכסטאַג-זיטצונג אום 10 אוהר בעגאָננען.

3) דיא רייכסטאַגס-זיטצונג.

דער ערסטע רעדנער פֿיר דאַס סעמינאַר וואַר נאַטירליך דער קולטוס-מיניסטער טרעפֿאָרט. וויר וואָללען היער פֿערזוכען, זיינע רעדע אַנגעהערונגס-ווייזע ניעדערצושרייבען. דיאזעלבע לויטעט:

„אַלס דיעזע אַנגעלעגענהייט אַם 2. מאַי העטטע פֿערהאַנדעלט ווערדען זאָללען, האַבע איך מיך זעלבסט בערייט ערקלערט, איינען זעהר אויספֿיהרליכען בעריכט איבער דיעזע אַנגעלעגענהייט צו ליעפֿערן. איך האַבע אויך וואָרט געהאַלטען אונד דען בעריכט פֿאָרגעלעגט. אינצווישען אַבער רייכטען דיא אָרטהאָדאָקסען איין געזוך איין, אין וועלכעם זיא דיא בעווייזע אין מיינעם בעריכטע צו ווידערלעגען זוכען אונד איך בעוויללינגטע אַבערמאַלס דיא אויפֿשיעבונג, דאַמיט מאַן אויך דיא געגנער-בעווייזע שטודירע. נון ליעגען יעטצט דעם הויזע אַללע שריפֿטשטיקע פֿאָר אונד איך ביטטע דאַס הויז איינען בעשלוס צו פֿאַססען, וועלכער פֿאָלגענדערמאַסען לויטען זאָלל:

דער רייכסטאַג נימט דען בעריכט דעס מיניסטערס צור קעננטניס. דער פֿאָנד בלייבט אונגעטהיילט, פֿאָן זיינעם ערטרעגניססע זאָלל אויך איין סעמינאַר ערריכטעט ווערדען אונד וואַס איבריג בלייבט, זאָלל מאַן נור דען אָרטהאָדאָקסען שולען געבען. —

זאָ זאָלל דער רייכסטאַג בעשליעסען! עס ווערע אויך פֿיר דען שטאַאַט ניטצליך, ווענן דורך דאַס סעמינאַר דיא בילדונג פֿערברייטעט ווערע אונד שאָן זייט דעם יאַהרע 1843 וויללט מאַן אין אונגאַרן איין ראַבבינער-סעמינאַר ערריכטען. איך העטטע מיך וואָהל אויך ניכט! מיססען מיט דען אָרטהאָדאָקסען פֿערפֿיינדען, איך העטטע אויך דיעזע סעמינאַר-אַנגעלעגענהייט אויף יאַהר-צעהנטע היניסשיעבען קאָננען: אַבער איך זעהע איין, דאַס דיא ערריכטונג איינעס סעמינאַרס זעהר ניטצליך איזט איך לעגטע דאַהער דיעזע אַנגעלעגענהייט דעם קאָניגע פֿאָר אונד אַם 6. מאַי ערהיעלט איך אויך דיא קאָניגליכע בעוויללינגונג. איך האַבע דיעזע אַנגעלעגענהייט זעהר גענויא שטודירט אונד איך זעהע, דאַס דער פֿאָנד ניכט דען איזראַעליטען, זאָנדערן דעם קאָניגע געהאָרט אונד פֿאָן איהם פֿיר איין סעמינאַר בעשטיממט וואורדע. איך מוס דאַהער דאַפֿיר זאָרגען, דאַס דיעזעס סעמינאַר באַלד צו שטאַנדע קאָממע. —

שאָן אים אינטערעססע דער אונגאַרישען בילדונג מוס דאַס געשעהען. עס קאַנן ניעמאַנד לייגנען, דאַס אין פֿיעלען יידישען געמיינדען אונוויססענדע אונד אונגעבילדעטע, אוים פּאָלען איינגעוואַנדערטע ראַבבינער עקסיסטירען, וועלכע אָפֿפֿענע פֿיינדע דער בילדונג אונד דער אונגאַרן זינד אונד דאַהער אויף איהרע געמיינדען איינען שעדליכען איינפֿלוס איבען. דיא געבילדעטען געמיינדען זינד דאַהער געצוואונגען, אוים דייטשלאַנד איהרע ראַבבינער צו בעציעהען. — פֿאָן דיעזעם פֿאָנדע ווירד אויך דיא לעהרער-בילדונגס-אַנשטאַלט אויסגעהאַלטען אונד דיעזע ווירד יאַ אויך פֿאָן אָרטהאָדאָקסען-קינדערן בעזוכט. דאַס סעמינאַר ווירד וואָהל פֿאָרלייפֿיג נור פֿאָן דער קאָנגרעס-פּאַרטייא בענוטצט ווערדען אונד ווירד יעהרליך 22000 גולדען קאָסטען, אַבער דאַגעגען ווערדען נאָך 25000 גולדען בלייבען, וועלכע נור דען אָרטהאָדאָקסען-שולען געגעבען ווערדען. —

איך ווידערהאָלע נאָכמאַלס, דאַס דער פֿאָנד אונטהיילבאַר איזט אונד דאַס נור איינערלייא יודען עקסיסטירען אונד ווענן מאַן אויף דיא פּאַרטייא-שטרייטיגקייטען געבען וואָללטע, דאַנן העטטען וויר ניכט נור צווייערלייא, זאָנדערן מעהרערלייא יודען, עס גיבט איינע פּאַרטייא מיט דען קאָנגרעס-שטאַטוטען אונד איינע מיט דען אָרטהאָדאָקסען-שטאַטוטען, אונד ווידער איינע אָהנע דיעזע שטאַטוטען א. ז. וו.

אויף וועלכע ווייזע קאָננטע מאַן דענן אויך דען פֿאָנד טהיילען? נאָך וועלכעם שליססעל? בייא ענטשטעהונג דיעזעס פֿאָנדעס גאַב עס קיינע אָרטהאָדאָקסע אונד קיינע קאָנגרעס-פּאַרטייא. דאַנן זינד זעהר פֿיעלע איזראַעליטען איינגעוואַנדערט, מייסטענס פֿרעמדע אָרטהאָדאָקסען, וועלכע גאַר ניכטס צום פֿאָנדע בייגעטראַגען האַבען.

מאַן מאַכט מיר פֿאָרווירפֿע, דאַס איך ניכט אים זינגע דעם רייכסטאַגס-בעשלוסעס פֿאָם 18-טען מערץ 1870 פֿאָרגעהע. איך האַבע יענען בעשלוס וואָהל שטודירט, דאַ וואורדע בלאָס אין רעליגיאָנס אַנגעלעגענהייטען בעשלאָססען, דאַס ניעמאַנד צור האַלטונג דער קאָנגרעס-שטאַטוטען געצוואונגען ווערדען קאַנן, ווענן זיא געגען זיינע רעליגיאָזע איבערצייגונג זינד. קיינע רעליגיאָן גענייסט יעטצט איינע זאָלכע פֿרייהייט אַלס דיא יידישע: אַבער היער האַנדעלט עס זיך יאַ ניכט אום איינען רעליגיאָנס-צוואַנג, זאָנדערן אום איינע בילדונגס-אַנשטאַלט, צו דערען בענוטצונג מאַן אַנדערסען ניכט געצוואונגען ווערדען קאַנן."

נאָך דעם מיניסטער שפּראַך שעדעני פֿיר דיא אָרטהאָדאָקסען אונד געגען דאַס סעמינאַריאום. ער זאַגטע:

„דער רייכסטאַג האַט אין זיינער זיטצונג פֿאָם 18. מערץ 1870 אויסדריקליך אַנערקאַננט, דאַס דיא קאָנגרעס-פּאַרטייא גאַנץ אַנדערע יודען זייען אַלס דיא אָרטהאָדאָקסען. איין יאַהר שפּעטער, נעמליך אַם 30. מערץ 1871, פֿאַסטע דער רייכסטאַג דענזעלבען בעשלוס אונד דער מיניסטער ערהיעלט דען אויפֿטראַג, אַללע דיעזע געזוכע פֿיר אונד געגען דיא קאָנגרעס-בעשליססע צו שטודירען אונד איין געזעטץ איבער אָרדנונג דיעזער אַנגעלעגענהייטען פֿאָרצולעגען. געגען דיא גילטיגקייט דעס קאָנגרעססעס האַבען דיא אָרטהאָדאָקסען גלייך פּראָטעסטירט, וויל דיא וואַהל דער קאָנגרעסדעפּוטירטען איבעראַלל נור מיט געוואַלטטהעטיגקייטען דורכגעזעטצט וואורדען, אונד אוים דיעזעם גרונדע וואָללטע דער רייכסטאַג דען קאָנגרעס אַלס דען געזעטצליכען פֿערטרעטער דער אונגאַרישען יודען ניכט אַנערקעננען. דער פֿריהערע קולטוס-מיניסטער פּיילער האַטטע דאַהער בעוויללינגט, דאַס זיך דיא אָרטהאָדאָקסען געמיינדען בעזאָנדערע שטאַטוטען שאַפֿפֿען אונד דאַרנאַך קאָנסטיטואירען קאָננען. היערויף וואַר רוהע איינגעטרעטען אונד דיא אָרטהאָדאָקסען וואַרען צופֿריעדען! אויף איינמאַל איזט דעם יעטציגען קולטוס-מיניסטער איינגעפֿאַללען, איין ראַבבינאַטס-סעמינאַר צו ערריכטען, וואָדורך ער דען אַלטען פּאַרטייא-שטרייט ווידער הערפֿאָרגערופֿען האַטטע. דער מיניסטער לעגטע גאַר ניכט זיינען פּלאַן דעם הויזע פֿאָר, זאָנדערן בערופֿט זיך אויף זאָלכע מיניסטער-ערלאַססע, וועלכע נאָך פֿאָר דעם יאַהרע 1865 דיא ערריכטונג איינעס סעמינאַרס פֿעראָרדנעטען, אַלזאָ נאָך בעפֿאָר וויר אונזערען רייכסטאַג האַטטען. — דער מיניסטער זאַגט אין זיינעם בעריכטע, דאַס דיא אָרטהאָדאָקסען נור דעסהאַלב געגען דיא ערריכטונג איינעס סעמינאַרס זינד, וויל זיא איינען געבילדעטען ראַבבינער האַססען אונד יעדען פֿאָרטשריטט פֿעראַכטען. דיעס איזט ניכט וואַהר! אין דער גאַנצען וועלטגעשיכטע פֿינדעט מאַן קיינע זאָלכע רעליגיאָנס-גענאָססענשאַפֿט, וועלכע יאַהרטויזענדע הינדורך, טראָטץ אַללער פֿערפֿאָלגונגען, אַן דען בעוועהרטען אַלטען גלויבענס-זאַטצען איהרער רעליגיאָן זאָ טרייא אונד זאָ אויסדויערנד פֿעסטהאַלטע, וויא דיא יידישע. דיא יודען געהאָרען איבעראַלל צו דער פֿערשטענדיגען אונד טהעטיגען בעפֿאָלקערונג. נור דיא נעאָלאָגען בעווייזען, דאַס זיך בילדונג מיט רעליגיאָן ניכט פֿערטראַגט, דענן זיא גלויבען, וויל זיא געבילדעט זינד, דירפֿען זיא שאָן ניכט מעהר פֿראָמם זיין. — נון וואָללען וויר אונס דיעזע אַנגעלעגענהייט קורץ צוזאַממענפֿאַססען, דער מיניסטער זאַגט, דער פֿאָנד איזט אונטהיילבאַר אונד דיא אָרטהאָדאָקסען פֿערלאַנגען דיא טהיילונג; דער רייכסטאַג זאַגטע אים יאַהרע 1870, דאַס צווייערלייא יודען עקסיסטירען אונד דער מיניסטער זאַגט, דאַס ער נור איינערלייא יודען קעננט; דער מיניסטער זעלבסט זאַגט, ער האַט דרייא ריכטער איבער דאַס רעכט דיעזעס פֿאָנדעס בעפֿראַגט, אַלזאָ געהאָרט דאָך דיעזע אַנגעלעגענהייט איינעם ריכטער: — דאַהער בעאַנטראַגע איך, דאַס ערסט דיא ביידען פּאַרטייען איינען פֿריינדשאַפֿטליכען אויסגלייך פֿערזוכען מאָגען אונד ווענן דיעס ניכט געהט, זאָלל מאַן דיא גאַנצע אַנגעלעגענהייט איינעם ריכטער איבערגעבען."

נאָך שעדעני שפּראַך אַלאַה עבענפֿאַללס פֿיר דיא אָרטהאָדאָקסען, ער זאַגטע, דאַס נור דיא איזראַעליטען דיא גרינדער דעס פֿאָנדעס זינד, וועלכער דאַהער אַללען געהאָרט אונד דאַנן בעווייזען מעהרערע געשיכטס-שרייבער, דאַס צווייערלייא יודען עקסיסטירען.

דער דעפּוטירטע יוסטה שפּראַך געגען דיא אָרטהאָדאָקסען. ער זאַגטע, דאַס קיינע צווייערלייא יודען עקסיסטירען, אויך בייא דען פּראָטעסטאַנטען גיבט עס פֿרייזינניגע אונד ניכט-פֿרייזינניגע, אַבער אינדעססען זינד ביידע נור איינערלייא פּראָטעסטאַנטען. זאָגאַר דען רעסט וויל ער ניכט בלאָס דען אָרטהאָדאָקסען געבען, דענן אין דיעזעם פֿאַללע ווירדע יאַ דאָך דער רייכסטאַג דאַס עקסיסטירען איינעס סעפּאַראַטען אָרטהאָדאָקסען יודענטהומס אַנערקעננען! פֿערנער שפּראַכען נאָך סאַטהמאַרי אונד נאַטירליך אויך ראַנניכער, יאַ זאָגאַר אויך אַנטאָן זיטשי פֿיר דען מיניסטער-בעריכט, וועהרענד ווידער דיא דעפּוטירטען שאָלימאָשי אונד איראַני געגען דען מיניסטער געשפּראָכען האַבען.

דער דעפּוטירטע פֿראַנץ פּולסקי היעלט איינע רעדע, וועלכע עהער אין איין וויטצבלאַטט געפּאַסט העטטע. מאַן וואוסטע ניכט, איזט זיא איינע שפּאַסס-רעדע געגען אַללע יודען אָדער בלאָס געגען דיא אָרטהאָדאָקסען. אַללע דעפּוטירטען מוסטען זיך בייא דיעזער רעדע פֿאָר לאַכען דיא זייטען האַלטען אונד דער רעדנער זעלבסט מוסטע מיטלאַכען. —

פּולסקי זאַגטע: איך האַבע וואָהל וועניג „שלחן ערוך" געלערנט אונד פֿערשטעהע דיעזע אַנגעלעגענהייט ניכט — דאָך בין איך איין פֿערעהרער דער יודען. דער יודע האַט זייט יאַהרטויזענדען פֿעסט אויסגעהאַלטען אונד ווענן ער נאָך זאָ שטאַרק אונטערדריקט וואַר, זאָ קאָננטע ער בעווייזען, דאַס ער זיך אויך דאַ מיללאָנען ערווערבען קאָננע: איך בין דאַס לייידער ניכט אים שטאַנדע! דיא יודען שרייבען דיא בעסטען צייטונגען, קורץ, זיא דורכפֿיהרען אַל-